

ФЕНОМЕННО РАДИКАЛІЗОВАНИЙ КОНСТРУКТ ЯК ОСОБИСТІСНО-СОЦІАЛЬНА ДЕТЕРМІНАНТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Косянчук Сергій,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Якщо освіту сприймати як надбудову з її інваріантно-примусовими тенденціями, а не як засіб розвитку інших систем (соціальних, політичних, економічних, правових тощо), то це лише посилить детеріораційні процеси, тобто погіршить і без того далекий від бажаного стан. У цьому контексті природовідповідність освітньої системи ніщо інше як її стабільне еволюціонування – без перегинів, не виправданої кардинальності, без неймовірних сплесків, що ведуть до катастрофічності. Тож, на сучасному етапі розвитку суспільства і освіти має превалювати інноваційність, та, передусім, – аксіологічна. Ціннісну інноваційність освіти тут ми розуміємо як суб'єктну спрямованість її на досягнення гармонійності в соціумі, у його життєдіяльності, у культурі і духовності. Різномспрямовані соціальні стосунки і взаємозв'язки повсякдення зі своїми феноменно *радикалізованими конструктами* ускладнюють процеси періоду дорослішання людини.

Поєднання слів (феноменний – від феномен, уживаємо в значенні – породжений якимось феноменом, тобто є нерозпізнаним, непізнаним, не класифікованим і недостатньо вивченим; радикалізований – від радикал (хімія) і уживаємо у значенні частини чогось, що після взаємодії переходить в іншу «реальність», не зазнаючи змін, але змінює те, через що проходить; конструкт – від конструкція, але у первинному значенні – не як результат, а як процес, тобто – побудова, складання (подібно до «кон-

струювання»)) вживаємо задля загострення уваги на спонтанностворюваних явищах реального і віртуального світу, здатних за слабого аналітично-критичного мислення змінювати установки, ціннісно-сміслові орієнтації, моделі поведінки і т.ін. ще недостатньо міцно сформованої особистості здобувача загальної середньої освіти).

Благо і водночас загроза – ІКТ. Хто відповідь на запитання: Скільки феноменно радикалізованих конструктів «звалюється на голову» ще не сформованої особистості», «роблять свою справу» і байдуже – чи залишиться людина Людиною? Ця проблема – окрема розмова. Наразі, кілька слів про наше розуміння «феноменно радикалізованого конструкту». Це, як ми вважаємо (дискусійність, щоправда, очевидна), – особистісно-соціальна детермінанта, теоретично наділена властивостями подібними властивостям і потенціалу матриці-інструмента, наприклад, матриці-інструмента як педагогічного прийому формування, наприклад, соціальної компетентності у процесі реалізації профільного навчання.

Науковці відділу дидактики доводять, що за умов профільного навчання здобувачі освіти мають стати компетентними не лише у галузях знань, визначених чинними освітніми документами, а набувати індивідуального наукового досвіду, досвіду соціальної взаємодії у соціокультурному середовищі задля визначення себе як майбутнього професіонала у сфері матеріального і нематеріального виробництва¹⁻⁶.

Аналіз навчальних програм та освітніх проектів, що діють у провідних країнах світу, спонукає нас до висновку, що вони спрямовуються на соціалізацію молоді, орієнтують педагогічні колективи на формування в учнів життєвих цінностей.

Інтегровані програми соціалізації підростаючого покоління ґрунтуються на ідеях, що норми соціальної поведінки без розуміння способу життя втрачають потенціал; здобуті знання без вироблення здатності до самоаналізу поведінки, дисципліни думки, ширості почуттів, здатності до самостійних і відповідальних вчинків «згортаються» і «архівуються»; повага до інтересів інших людей вчить співдіяльності і вмінням сприймати проблеми і зіставляти їх з власними інтересами, дипломатично реагуючи на це; необхідності бути гідною людиною, розвиваючи громадянську відповідальність і самостійність.

Ці ідеї реалізуються найчастіше в інтегрованих курсах «Про життя» (Японія), «Політика» (Німеччина), «Американська спадщина», «Світова співпраця», «Демократичні процеси», «Громадянські права і відповідальність» (США). У процесі навчання цих курсів учні осягають розуміння громадського устрою, правил соціальної поведінки, способів регулювання стосунків і вирішення проблем у процесі реалізації ігрових технологій: «Вибори», «Суд», «Безлюдний острів», «Страйк», «Будівництво» та інших⁷.

Розвиток соціальної і професійної самореалізації людини відбувається у процесі соціального навчання. У цьому контексті взаємозумовленість «феноменно радикалізованих конструктів» визначає пріоритети особистості, адже соціальне навчання покликане забезпечувати втілення професійних і життєвих планів, водночас впливає на самобачення перспектив, на професійну спрямованість і готовність до соціальної мобільності, до

зміни професійних ролей упродовж життя. Тож педагогічним працівникам важливо тримати у полі зору проблеми профільного навчання і проф-орієнтації, переплавляючи технологійні прийоми-конструкти і в такий спосіб домагатися поєднання соціального і ціннісного орієнтування.

Наприклад, технологію «професійного моделювання», за реалізації якої відбувається залучення старшокласників до розроблення і захисту проектних робіт, можна свідомо спрямовувати на розвиток умінь «розщеплення» якоїсь узагальненої еталонної моделі на окремі «сценарії майбутньої професії». З нашого погляду, теоретично, феноменно радикалізовані конструкти можна використовувати для оновлення стилю психолого-педагогічної діяльності вчителя для допомоги старшокласникам у «пошуках себе».

У цьому зв'язку вияскравлюються потенційні можливості таких конструктивів як матриць-інструментів, тож завдання вчителя на розроблення сценарію майбутньої професії вже виконуватиметься учнями за інноваційним алгоритмом. Якщо завдання – визначити за доступними джерелами інформації призначення професії, її, так би мовити, «місії» – учень виконуватиме у контексті «проявів професії» у масштабах особистісних і суспільних, то на основний зміст обраної діяльності старшокласник змушений буде дивитись не тільки з позиції своїх майбутніх основних правил і обов'язків, а «клікатиме» на наявний у своїй свідомості «феноменно радикалізований конструкт» ступеня відповідальності перед суспільством і державою.

Технологія професійного моделювання за зважання на «тривекторне розширення–звуження» феноменно радикалізованих конструктивів (особистісних, мікро-, макро-, мезосередовищних, освітніх і т.ін.) допомагатиме старшокласникам зрозуміти важливість першочерговості і природовідповідності поведінкових стратегії (суспільство Злагоди, Добра, Дипломатії, Любові) і стратегій феноменно радикалізованих конструктивів, мета яких лежить у полі зору саме їх інтересів, а не інтересів учня, який хоче стати Людиною.

Словом, педагогічні технології, які вчитель вважає доцільними у застосуванні для соціалізації старшокласників в умовах профільного навчання, з іншого боку, можна збагачувати «явищами» професійної, соціальної, розумової і т.ін. діяльності, головне – освітній результат.

Для успішного засвоєння соціальних ролей цілком застосовний «акмеологічний тренінг-прийом», що також може бути частиною педагогічної технології, аксіологічно спрямованої на соціалізацію учнів. Саме це беремо за предмет наших подальших розвідок.

¹ *Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект* : кол. монограф. / [авт. кол.: Г. О. Васьківська, В. І. Кизенко, С. В. Косянчук, О. В. Барановська та ін.]. Київ, 2018. 260 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/713853/>

² *Фундаменталізація змісту освіти у старшій школі: теорія і практика* : кол. монограф. / [за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської]. К. : Педагогічна думка, 2015. 288 с.

³ Васьківська Г. О. Людина як об'єкт наукового пізнання у контексті суб'єктивного досвіду старшокласників. *Молодь і ринок*. 2012. № 2 (85). С. 67–71.

⁴ Кизенко В. Технологічний підхід до реалізації профільного навчання: психодідактичний ракурс. *Folia Comeniana* : Вісник Польсько-української науково-

дослідницької лабораторії психодидактики імені Я. А. Коменського / голов. ред. Осадченко І. І. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2017. С. 42–45.

⁵ Косянчук С. В. Соціалізація та самовизначення особистості: апгрейдери процесу реалізації педагогічних технологій в умовах профільного навчання. *Психологія свідомості: теорія і практика наукових досліджень* : Матер. II міжнар. наук.-практ. конф. (21 берез. 2018 р., м. Переяслав-Хмельницький). Київ : Талком, 2018. С. 138–141. URL: http://pc.phdpu.edu.ua/images/tezy_2018.pdf

⁶ Кравчук О. П. Соціально-політичні та наукові тенденції як дидактичні умови реалізації освітніх ідей. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2018. № 4 (71). С. 86–92.

⁷ Кларин М. В. *Інновації в мировій педагогіці: обучение на основе исследования, игры и дискуссии. (Анализ зарубежного опыта)*. Рига : НПЦ «Експеримент», 1995. 176 с.